

ЖІНКИ В МЕДІА.

30.10.2023

Дослідження «Недооцінена загроза: гендерна дезінформація щодо українських журналісток»

ГО «Жінки в медіа» опублікували дослідження «Недооцінена загроза: гендерна дезінформація щодо українських журналісток». Це дослідження проводили з метою дослідити явище гендерної дезінформації в Україні, акцентуючись на специфічних загрозах, що постають перед українськими медійницями під час виконання журналістської роботи. Це одна з перших ґрунтовних спроб дослідити питання гендерної дезінформації, зокрема щодо українських журналісток, під час російської військової агресії в Україні.

Через відсутність уваги до проблеми гендерної дезінформації як з боку держави, конкретних інституцій, почасти медіа, жінки, які піддаються інформаційним атакам, змушені сам на сам боротися із проблемою та її наслідками, що у довгостроковій перспективі може призвести до зниження рівня залученості жінок у суспільно-політичні процеси. Порушуючі важливі теми і виборюючи права інших, медійниці не завжди готові боротися за свої, адже прецеденти публічного виявлення і відповідного реагування на саме гендерну дезінформацію — це поки що окремі кейси, а не систематичне реагування.

Над дослідженням працювали:

Ліза КУЗЬМЕНКО — медіаекспертка та тренерка з питань гендерної рівності та недискримінації, голова ГО «Жінки в медіа», членкиня Комісії з журналістської етики, національна консультантка медійних та гендерних проєктів Ради Європи в Україні, ПРООН, International Media Support (IMS). У 2016-2019 роках працювала на Громадському радіо.

Лариса КОМПАНЦЕВА — докторка філологічних наук, професорка, заслужена працівниця освіти, завідувачка кафедри стратегічних комунікацій та прикладної лінгвістики Національної академії Служби Безпеки України. Сфера наукових інтересів: стратегічні комунікації, гендерний аналіз, лінгвістика гібридної війни.

Рецензентки:

Олена СТРЕЛЬНИК — українська вчена, докторка соціологічних наук, авторка праць із соціології материнства та питань гендерної нерівності.

Альона РОМАНЮК — фактчекерка, головна редакторка проєкту «По той бік путінської брехні», викладачка НН Інституту журналістики КНУ ім.Т.Шевченка.

Авторки вперше виводять зв'язок конкретних гендерних фейків із загальними наративами, тому доцільним є регулярне відслідковування російських наративів, які лежать в основі гендерної дезінформації стосовно українських медійниць, адже це один зі способів дискредитації усєї держави через формування негативного образу активних жінок, які порушують важливі, контраверсійні теми для суспільства. Наративи, які лежать в основі гендерної дезінформації, є частиною російської пропагандистської машини, гранд-наративу про Україну.

Ми сподіваємося, що інформація, оприлюднена в цій роботі, сприятиме видимості проблеми гендерної дезінформації та допоможе знайти шляхи її подолання. Сподіваємося, що цю

інформацію використовують для складання програм допомоги та підтримки жінкам-журналісткам в Україні.

Короткі висновки дослідження:

- Росія використовує стратегію гендерної дезінформації в Україні, аби примусити журналісток замовчати та сформувати певне негативне уявлення про гендерну рівність і роль жінок у демократичних суспільствах.
- Онлайн-насильство може набувати різних форм: доксинг¹, секторинг, тролінг, кіберсталкінг, погрози насильства та кібербулінг, а також деяких форм дезінформації та малінформації.
- Фактично відсутні дані та дослідження щодо характеру та меж явища гендерної дезінформації в Україні. Ця тема поки що не є фокусом діяльності Центру протидії дезінформації та Центру стратегічних комунікацій при Міністерстві культури та інформаційної політики України. Можна припустити, що цю проблему помилково вважають несуттєвою.
- Контент-аналіз у період з 24 лютого 2022 року до серпня 2023 року інформаційного простору України та Росії (медіа, соціальні мережі, радіо, телебачення) із використанням інформаційно-аналітичного сервісу Attack Index показав наявність гендерної дезінформації щодо українських журналісток.
- Загальний контекст інформаційного поля засвідчив, що в аналізований період у російському інформаційному просторі загострилося негативне ставлення до ідей фемінізму та гендерної рівності. Наприклад, російські медіа закріплюють асоціативний ряд: «фемінізм – сексуальні збочення – проукраїнські погляди (націоналізм) – тероризм».
- На противагу, в українському інфопросторі складаються асиметричні російським наративи: «Фемінізм – рух сильних жінок», «Історія українського фемінізму набагато давніша за традиції комунізму», «Гендерний підхід – рівність можливостей, загальнолюдські цінності».
- Самостійними агентами поширення гендерної дезінформації є українські праворадикальні групи. Однак, вони не роблять мейнстріму та не надто впливають на публічний дискурс.
- Наративи щодо журналісток України, що містять гендерну дезінформацію:
  - Наратив *«Зробити кар’єру провідні українські журналістки можуть лише через стосунки з чоловіками»*. Поширювався щодо української журналістки, ведучої телеканалу «1+1» Наталії Мосійчук.
  - Наратив *«(Воєнні) кореспондентки – агентки СБУ, феміністки, проститутки, лесбійки, ескортниці»*. Поширювався щодо української журналістки «Бутусов+» Ірини Сампан.
  - Наратив *«Призначення трансгендера зі США офіційним спікером ЗСУ – плювок в обличчя жителю колишньої радянської республіки»*. Поширювався щодо американської журналістки, спікерки англomовного проекту ЗСУ Сари Ештон-Сірілло.
- Про гендерну дезінформацію щодо себе повідомила Поліна Вернигор, журналістка онлайн-видання «Заборона», яка системно висвітлює російську агресію в Україні. Зокрема вона отримувала погрози в Телеграм, її називали *«ліволібералкою»*, *«зрадницею»* та *«проруснявою шльондрою»*. Невідомі особи використовували доксинг щодо журналістки. Схожу гендерну дезінформацію поширювали щодо Гаяне Авакян, редакторки мережі «Свої.City». Невідомі особи в Телеграм-каналі називали журналістку *«журнашлюхою»* та начебто подругою Сергія Гайдая, екс-голови Луганської ОДА. Крім того, *«журнашлюхою»/«дурналисткой»/ «бандеровской подстилкой»* називали іншу

---

¹ Доксинг (від англ. Doxing - documents dropping) практика збирання та публікації особової чи ідентифікуючої інформації про певну особу чи організацію.

українську журналістку Марину Мухіну, кореспондентку телегазети «Старобільськ» (Луганська область). Про це вона повідомляла публічно.

- Таким чином формується образ журналісток як ворогинь України у поєднанні з відкритими закликами до фізичної розправи над ними, а також широко використовується технологія доксингу у соцмережах із наступним поширенням.
- Визначені наративи мають системний характер. Це дозволяє припустити наявність єдиного технічного завдання з боку Росії щодо дискредитації українських журналісток за гендерною ознакою. Мета – деструктивний вплив на інформаційну безпеку України, формування негативного ставлення до європейських держав та європейської системи цінностей.
- Варто розуміти, що деякі журналістки не хочуть повідомляти про факти сексуального насильства через страх отримати репутацію репортерок, які виявилися нездатними до виконання небезпечних завдань. Те ж саме стосується тематики гендерної дезінформації, адже дуже важко оцінити масштаб проблеми, оскільки жінки або мало поінформовані про це явище, або вважають цю тему табуованою чи такою, що не заслуговує на публічний розголос та звернення по допомогу.
- Важливо на всіх рівнях (держава – поліція – редакція медіа – громадські організації) подбати про створення атмосфери та системи, в яких жінки-журналістки могли б розрізняти факти гендерної дезінформації та повідомляти про них, не боячись відсторонення від виконання майбутніх завдань, та бути впевненими, що зможуть отримати необхідну допомогу та підтримку.

Це дослідження було підготовлене ГО «Жінки в медіа» в рамках проекту «Голоси України», що був реалізований Європейським Центром свободи преси й медіа (ЕСРМФ) за підтримки Федерального міністерства закордонних справ Німеччини. Авторки несуть відповідальність за зміст дослідження. Погляди, висловлені у дослідженні, не обов'язково відображають погляди ЕСРМФ та / або Федерального міністерства закордонних справ Німеччини.

Завантажити дослідження:

Українською <https://wim.org.ua/materials/doslidzhennia-nedootsinena-zahroza-henderna-dezinformatsiia-shchodo-ukrainskykh-zhurnalistok/>

Англійською <https://wim.org.ua/en/materials/an-underestimated-threat-gendered-disinformation-about-ukrainian-women-journalists/>